

KADINLARIN SİYASETİ, SİYASETİN KADINLARI

Prof. Dr. Meltem Onay

Celal Bayar Üniversitesi-Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu

meltemonay@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, ülkemizde kadınların siyasete katılımını etkileyen faktörleri incelemektir. Bu amaca ulaşabilmek için, Celal Bayar Üniversitesi'nde bir anket araştırması yapılmıştır. Burada bütün öğrencilerin siyasete katılım istekleri sorulmuş, bu doğrultuda hem mevcut siyasetçilerin öğrenciler tarafından ne şekilde algılandığı, diğer yandan da ideal siyasetçinin nasıl olması beklendiği araştırılmıştır. Ayrıca, kadınların daha fazla siyasete katılımını teşvik etmek için de hangi argümanların daha etkili kullanılması gerektiğine yönelik öneriler tespit edilmiştir. Araştırma; siyasete katılım konusunda “üniversitelerin, sivil toplum örgütlerinin ve siyasi partilerin” neler yapmaları gerektiğine dair önemli sonuçlar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Siyaset, Üniversite öğrencileri, Siyasete Bakış Açısı*

Alan Tanımı: *Yönetimsel Liderlik (Yönetim Bilimi)*

Abstract

POLITICS OF WOMEN, WOMEN OF POLITICS

The purpose of this study is to examine the factors influencing the participation of women in politics in our country. To reach this purpose, a survey has been done at Celal Bayar University. In this survey, the interest for participation in politics has been asked to the students. In this connection, the expectation about perception of the politicians (by the students) as well as the definition of the ideal politician has been examined. In addition to these, possible arguments about encouraging women in politics have been proposed in this survey. The study will also present important solutions to the function of universities, civil societies and political parties, in the participation to politics

Key Words: *Politics, University Students, Point of View to Politics*

Field Description: *Managerial leadership*

KADININ SİYASETE KATILIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Kadının siyasete katılma isteğine yönelik belli başlı faktörleri tespit etmeye çalışırken, bu konu başlığı altında kadının neden siyasete ilgisiz kaldığına yönelik tarihsel bir yolculuğa çıkmak çok daha anlamlı olacaktır; çünkü, Türk kadınının toplumdaki yerini araştırırken, Türklerin tarih sahnelerine ilk çıktıkları günlere dönmek gereklidir. Araştırmada bu dönüş yolculuğu, Orta Asya’da kurulan Hum İmparatorluğu ile başlar, Osmanlı İmparatorluğuna kadar gelir ve son olarak da Cumhuriyet Dönemine kadar uzanır. Cumhuriyet döneminde alınan kararlar ve uygulamalar, Türk kadınının siyasete ilgisiz kalmasında ayrı bir öneme sahiptir (Akşin,1997:8; Say, 1998:25; Sencer, 1997:56).

Anadolu’daki ilk Türk devleti olan “Anadolu Selçuklu Devleti”nin kurulmasıyla birlikte, toplumda İslam dini yaygınlık kazanmaya başlamış ve “İslamiyet” daha önce, Türk boyları arasında hiçbir dinin yapamadığı ölçüde topluluğu etkilemiştir. Türklerin eski gelenekleri, İslam Dini ile bağdaştırılmaya çalışılmış ve İslamiyet, Türklere mahsus bir şekilde sürdürülmüştür. Kuşkusuz, erkeği kadından üstün kabul eden İslam Dini’nin böyle güçlenmesinde en büyük zararı kadınlar görmüştür. Kadınlar bir yandan toplumdaki ekonomik koşullar altında ezilirken, bir yandan da din buyruğu olan “ataerkil aile yapısı” içinde erkek tarafından ezilerek, iki misli mağdur olmuşlardır. (Sabbah, 1986:24-35).

1919 yılında başlayan Atatürk önderliğindeki kurtuluş savaşımız, 1923’de “Türkiye Cumhuriyeti”nin kurulması ile sonuçlanmıştır. Bu şekilde, Osmanlı İmparatorluğu son bulmuş, Halifelik kaldırılarak, Cumhuriyet’e “laik” niteliği kazandırılmıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında, İslam Hukuku yerine, İsviçre Medeni Kanunu’nun kabulü ile kadın-erkek eşitliği büyük ölçüde yasallaştırılmıştır. Bu adeta “devlet feminizmin” yaşandığı önemli bir yıldır.

1923’ün hemen sonrasında, genelde zorlayıcı bir nitelik taşıyan kültürel devrim, ister istemez yeni bir kadın tipinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. (Kırkpınar,1998:14-28; Berktaş,1998:1-9). Yeni kadına, Batılı aile içinde kadının üstlendiği role benzer bir rol verilerek kişiliği geliştirilmeye ve toplum içinde söz sahibi kılınmaya çalışılırken, biçimsel yönden de eski geleneksel Türk toplum yaşamına pek uygun olmayan bir görüntü verilmeye çalışılmıştır. Bu yeni kadın tipi, evin içinde kocasının en büyük yandaşı ve hatta gündelik hayatta evin maddi yükünü paylaşan bir oyuncu görünümündedir.

1935 yılında, ilk defa kadınların da parlamentoya girmeleri düşünüldüğünde, hangi kadının parlamenter olacağı merak konusuydu ama daha önemlisi Türk siyasal yaşamına katılan kadın için bu girişim, önemli bir başlangıcın adımlarıydı. Seçimlere 18 farklı meslek grubundan seçilen kadın milletvekilleri, büyük liderin teşvikleriyle, artık meclisteydiler. Şüphesiz o dönemlerde, bu bir “simge”ydi (Kırkpınar, 1998:27; Arat,1998:52;Kandiyoti,1988:315;Arat,1998:52-61; Ayata, 1998:237).

Çok partili döneme geçildiğinde ise, kadınlar simgesel özelliklerini kaybetmişlerdi. Bu onlar için çok önemli değildi; çünkü, birçok alanda kamu yaşamına katılmaya başlamışlardı. Temsil edilmeme olgusu ile karşı karşıya gelmeleri, onları ilgilendirmiyordu. 1980 yılına gelinceye kadar da,” kadınlar seçer, erkekler seçilir” ya da “siyaset yapan kişiler, erkeklerdir” prensibini kabul eder hale gelmişlerdi. (Minibaş, 1996:173-189; Köker, 1998:521-530; Geertz,1973:47; Hanf, 1994:147; Eco,1987:112; Durkheim,1985:258).

1960 sonrasında, kadınların siyasete katılımını etkileyen “kadın kolları” ilk defa faaliyete geçtiğinde, bağımsız aktif kadınların da ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Ancak bu kadın kollarının etkisi, belirli nedenlerle sınırlandırılmıştı. Bu sınırlamalarla birlikte, kadının siyasi hayata aktif katılımı da bir ölçüde engellenmiş oldu. Kadınlara sadece “kadınca” faaliyetler yapmaları öneriliyordu. Bu da, parti içi oy toplamak amacıyla balo, çay, çekiliş gibi para getirici organizasyonlardı.....

12 Eylül rejimi, kadın kollarının kapanması, siyaset yapmaya kararlı kadınlarca, yeni bir kapının açılışı oldu. Bu, kadınları erkekçe siyaset yapmaya teşvik anlamındaydı. Şüphesiz, dünyada ve ülkemizde gündeme gelen “kadın hareketleri” de, bunun ateşlenmesini yapmıştı. 1980 sonrasında, eğitim görmüş, orta sınıf kadınlar arasında bile büyük ölçüde kabul edilen “fedakar anne, iyi eş” imajı, medyada yaygın olarak tartışılmaya başlamıştır. Modern bir kadın tipiyle, kadına evin ve çocuk yetiştirmenin dışında bazı hedefler gösterilmeye başlanmıştı. Son olarak, ülkemizde ilk defa bir kadının başbakan olarak seçilmesi de, birçok kadını siyasete ve güç kullanımına özendirmiştir (Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü,1998:58; Genel Müdürlük Araştırma Komisyon Raporu,1998:22). Böylelikle de, yıllar içerisinde parlamentoya giren kadın milletvekillerinin de isimleri duyulmaya başlandı. Şüphesiz, bu konu da medyanın çok büyük etkisi oldu. Birçok dernek, kuruluş ve en önemlisi kadın seçmen, hesap sormaya, soru sormaya başladı. Kadın politikacılar ister istemez, bazen hazırlıksız da olsa, kendilerini kadınların temsilcisi olarak buldular. (Tekeli, 1982:78; Tekeli,1989:65; Frey, 1965:251-252; Arat, 1998:250; Tekeli, 1982:260).

Kadının siyasete ilgisiz kalmasını etkileyen bir diğer değişken “siyasal kültür” dür. Siyasal kültür; bireylerin, davranışları ve davranış niyetleri olarak açıklanır; davranış

niyetlerini de değerler ve siyasal yönelimler şekillendirir (Plato,1928:315; Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 1983:437; Esmer,1999:27;Inglehart,1988:149). Demokratik rejimlerde, siyasal davranış ve katılımın akla gelen ilk biçimi şüphesiz “oy kullanma”; “siyasetin tartışılması” ve “seçim kampanyası”dır. Türkiye’de 1997 yılında, 35 milyon kişiye TDA (Türkiye Değerler Araştırması) tarafından yapılan “siyasal değerlerle” ilgili verilere göre; örneklem grubunun %13’ünün “siyasetle yakından ilgilendiği”, %46’sının “bir miktar”, %23’ünün de “hiç ilgilenmediği” saptanmıştır. Eş ve dostlarıyla bir araya geldiklerinde hiç politikadan konuşmayanların oranı 1990-1997 yılları arasında “%44’ten %33”e düşmüştür. Siyasi tartışmalara katılma açısından kadınlar ve erkekler arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu oran erkeklerde %21, kadınlarda %9.7’dir. (Esmer, 1999:39; Sarıbay ve Ögün, 1998:20; Almond ve Verba, 1980:324; Laswell, 1972:344; Adorno, 1950:49; Smith,1948:402;Marx,1975:322).

Kadınların siyasal katılımlarını belirleyen en önemli etmenlerden biri de, “ülkedeki siyasi sistem yapısı ve işleyiş koşulları”dır (Sancar, Üşür, 1997:30; Say, 1998:75; Erdem, Kabasakal ve Gençkaya, 2000:37; Kalaycıoğlu,2000:97-120; Norris, 1993:148). Kadınların siyasete katılım düzeylerini etkileyen son bağımsız değişken de, kadınların artık bireysel hakları için savunduğu mücadeleye geçmiş oldukları görülmektedir ve kadınlar kendilerini “ikincil” olarak görmek istememektedir. (toplumsal cinsiyet rolleri) (Sancar:1997:3-5; Say,1998:3-4;Koray,1992:204;Köker,1998:526-527; Kırkpınar, 1998:21; Arat,1998:251; Katzenstein and Laitin 1985:193).

2.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırma, Celal Bayar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu’nda 360 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.Yüksekokulda, iki bölüm bulunmaktadır (Uluslar arası Ticaret ile Bankacılık ve Finansman). Ankete katılan öğrenciler, her iki bölümün, 4 sınıf öğrencileridir (1.ci,2.ci,3.cü ve 4.cü sınıf).Araştırma öğrencilerin final dönemine rastlayan günlerde yapılmıştır. Sınav nedeniyle öğrencilerin derslere katılımı daha yüksek olacağı tahmin edilmişse de anketleri boş olarak veren öğrenciler çoğunlukta olmuştur. Toplam 600 anket dağıtılmış, anketin %21,65’ine cevap verilmemiştir. Anket beş bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde; öğrencilerin gelecek dönemler içerisinde “siyasete katılma” istekleri sorulmuştur. İkinci bölümde, kadınların siyasete katılmaları için neler önerdikleri; üçüncü bölümde mevcut siyasetçileri ne şekilde algıladıkları; dördüncü bölümde “ideal siyasetçilerden” neler bekledikleri, son bölümde ise; üniversitelerde, sivil toplum örgütlerinde, siyasi partilerde “kadınların

siyasete daha aktif katılımı” için neler yapılması gerektiği sorulmuştur. Yanıtlar oldukça dikkat çekicidir.

3.ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Araştırmada, yüksek okulda bulunan Bankacılık ve Finans bölümü öğrencileri ile Uluslar arası Ticaret Bölümü öğrencilerinin vermiş oldukları yanıtlar toplu olarak verilmeye çalışılmıştır.

3.1.BANKACILIK VE FİNANS BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ

Ankete katılan 138 öğrencinin %27’si gelecek dönemlerde “siyasete katılmak” istediklerini belirtmişlerdir.

Kadınların siyasete daha fazla katılımını sağlamak için; “kadınların kendilerine olan güvenlerini artırarak ve onları siyasetle ilgilenmesi konusunda teşviklendirerek; medya desteği alarak; kadınların ailelerinin desteği (kızlarına daha fazla destek vererek); ülke genelinde, kız çocuklarının eğitim oranlarını yükselterek; siyasetin ve siyasi olayların ne kadar önemli olduğunun kadınlara anlatılmasıyla; siyasetle ilgilenen kişileri bir model olarak kabul ederek, onları topluma örnek olarak göstererek; siyaset ve siyasi olayların daha sık anlatılması ile bilgi düzeyinin artırılmasıyla; televizyonda kadın programlarının azaltılması” şeklinde önerilerde bulunulmuştur.

Bankacılık ve Finans birinci sınıf öğrencileri, şu anda siyaset yapan “erkek siyasetçileri”; sadece kendi menfaatlerini düşünen, yalancı, kavgacı, kibirli” kişiler olarak tanımlarken, “kadın siyasetçileri”; arka planda kalan, daha pasif ve uysal demişlerdir.

Kafalarında oluşturdukları “ideal siyasetçi” modelinde erkekler; başları dik, bilgili, cesur, özgüvenleri yüksek, halkın içinde olan, kendilerine güvenen bireyler olmalıdır. İdeal kadın siyasetçiler ise, her olaya sert tepkide bulunmayan, korkusuz, menfaat gözetmeksizin hizmet yapan kişilerden oluşmalıdır.

Siyaset yapan kişilerin cinsiyetinin önemli olmadığını belirten kişiler ise, siyaset yapma şeklini daha farklı tanımlamışlardır. Yani bu gruba giren siyasetçiler halkı kucaklayan ve vatanını kendi çıkarlarından daha çok seven kişiler olmalıdır.

Kadınların siyasete daha aktif katılımını sağlamak için; üniversite yöneticileri daha hoşgörülü ve adaletli davranmaları gerektiği, siyasetle ilgili konferans ve seminerler verilerek siyasetin önemi anlatılmalıdır. Sivil Toplum Örgütlerinde; örgütlerin

kurucuları ile kadınlar daha sık bir araya gelmelidirler. Siyasi partiler ise; gençlik ve kadın kollarının daha aktif olmaları sağlanarak, kendi partilerinden daha çok kadın aday göstererek, özendirici, örnek davranışlar yapılarak, kadınlara daha özel haklar verilerek “teşvik” edilebileceğini belirtmişlerdir.

Kadınların siyasete daha fazla katılımını sağlamak için; toplumun bilinçlendirilmesi, kadınlar düşüncelerini daha rahat anlatabilmeli; kadınların kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri vakıf ve dernekler artırılmalı; siyaset konusunda bilgilendirici seminerler verilmeli, teşvik edici bu tür organizasyonlara ev hanımları da dahil edilmeli; kadınların siyasi konularla daha fazla ilgilenmeleri sağlanmalı; kadınlar iş hayatında daha aktif olmalı ve ekonomik olarak daha özgür olmaları sağlanmalı; medya desteği alınmalı şeklinde öneriler getirilmiştir.

3.2. ULUSLAR ARASI TİCARET BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ

Uluslararası Ticaret bölümünde okuyan ve ankete katılan 222 öğrenciden %28,76’sı gelecek dönemlerde siyasete katılabileceklerini bildirmişlerdir.

Kadınların siyasete katılımını artırmak için; toplumun bu yönde bilinçlendirilmesinin sağlanması, kadın haklarının korunmasına yönelik ciddi önlemlerin alınması, kadınların kendilerine olan güvenmelerini sağlamak, siyasete girmede pozitif ayrımcılık, ev kadını imajının ortadan kaldırılması, okuma yazma oranının artırılması, siyaset konusunda kızların küçük yaşlarda yönlendirilmesi, kadınlara hep pozisyonda daha fazla mevki verilmesi öneriler arasındadır.

Uluslar arası Ticaret dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin büyük bir bölümü mevcut erkek siyasetçiler için: “despot, diktatör, bilinçsiz, vizyonu olmayan, iş bilmez, agresif, objektif olmaktan uzak” sıfatlarını kullanmışlardır. Kadın siyasetçiler için, daha sessiz, arka planda kalan, düşük sesli, istedikleri etkiyi toplum üzerinde oluşturamayan, genelde pozitif ve ılımlı, parti partisi ne derlerse onu yapmak zorunda kalan” bireyler olarak görmektedirler. Öğrencilere göre siyasette hem kadın hem de erkek ideal siyasetçiler: “özgürlükçü, cesur, fikir üreten, halkın yanında olan, demokrat, kadınların düşüncelerine önem veren, daha sakin, kavga etmeyen” bireyler olmalıdırlar.

Kadınların siyasete daha aktif katılımında “üniversite yönetimleri”siyasetçileri üniversiteye getirerek konuşmaları yapmalarını sağlayabilirler, kız öğrencilere yönelik liderlik eğitimleri verilebilir, kız öğrencilerin siyasete ilgisini çekecek dersler artırılabilir, güncel siyasi konular tartışılabilir”. Sivil Toplum örgütleri: “kadın hakları konusunda daha aktif olabilirler, kadınların katılacağı proje sayısı artırılabilir”, siyasi

partiler ise: “kadın siyasetçileri ön plana çıkararak, belediye başkanlığı ve milletvekili kadın sayısını artmasıyla,kadınları siyasete teşvik eden programlar düzenlenebilir” demişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Celal Bayar Üniversitesi’nde yaklaşık 360’a yakın öğrencinin gelecek yıllar içerisinde siyasete katılma konusunda çok da fazla istekli olmadıkları gözlemlenmiştir. Siyasete katılma konusu her ne kadar toplum tarafından sadece “milletvekili, ya da yerel yönetimlerde görev almak” olarak algılanıyor olarak görülse de, yeni neslin özellikle mevcut siyasetçileri olumlu gözle görmemiş olmaları, onların siyaset ve siyasi konularla ilgili isteklerini etkilemektedir. Kadınların siyasete daha fazla artırmasına yönelik her bir sınıf öğrencilerine neler yapılması gerektiği sorulduğunda, genellikle kız öğrencilerin siyaset konusunda daha bilinçlendirilmesi, kadın siyasetçi oranının artırılması, eğitilmesi, daha fazla göreve getirilmesi gibi konular üzerinde durulmuştur.

Toplumumuzda, siyasetin pek çok kişi tarafından “olumsuz algılanmasının” nedenleri, siyasetçilerin ülke menfaatleri doğrultusunda değil de, kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmeleri nedeniyle bu duruma gelinmiştir. Kendisini yönetemeyen topluluklar da, sonuç olarak birileri tarafından yönetilir ki, bu da ülkelerin kendi iç işlerini yönetimini başka ülkelere vermesi demektir ki, bu da “ülke bağımsızlığı” için oldukça tehlikeli bir durumdur. Öğrencilerin vermiş oldukları tavsiyeler oldukça etkileyicidir. Bu araştırma aynı zamanda üniversitelerde öğrencilerin “siyasi beklentilerini” belirlemek adına önemli bir anahtar rol oynamıştır.

KAYNAKÇA

ARAT, Y. (1998) “Kemalizm ve Türk Kadını”, **75.Yılda Kadın ve Erkekler**, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

GÜNEŞ,AYATA, A. (1998) “Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye’de Kadın ve Siyaset”, **75.Yılda Kadın ve Erkekler**, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

GÜNEŞ, AYATA, A. (1990) “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı, Kadın Bakış Açısından 1980’ler Türkiye’si’nde Kadın” (der. Ş.Tekeli), İstanbul: İletişim Yayınları.

ARI, M (1998) “Erkek Egemen Mecliste Kadınlar”, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, Ankara: TODAİE-İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayın No.16:543.

ALMOND, G & VERBA, S. (1980) **The Civic Culture Revisited**, Boston: Inter-University Consortium.

ADORNO, T. (1950) **The Authoritarian Personality**, New York: New York Times Book Co.

ANAVATAN Partisi Seçim Bildirisi (2002).

ANAVATAN Araştırma ve Eğitim Başkanlığı, **Yeni Yüzyılda Yeni Politikalar**, Ankara: Adım Ajans Matbaacılık.

BERKTAY, F. (1998) “Cumhuriyet’in 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak”, **75.Yılda Kadın ve Erkekler**, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

CE (Council of Europe) (1986), Proceedings of The European Ministerial Conference on Equality Between Women and Men, Strasbourg.

Cumhuriyet Halk Partisi, Kadın Programı (2002).

DURKHEİM,E. (1985) **Toplumsal Yöntemin Kuralları**, (çev. C.B, Akal.), İstanbul:

Demokratik Sol Parti Seçim Bildirgesi (2002) “**Sessiz Devrim**”

ESMER, Y. (1999) **Devrim, Evrim, Statü: Türkiye’de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler**, İstanbul: TESEV Yayınları:7- Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı.

ERDEM, T ve KABASAKAL, M ve GENÇKAYA, Ö.F. (2000) **Devlet Reformu, Siyasi Partilerde Reform**, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı Yayınları.

ECO, U. (1987) “At the Roots of the Modern Concept of Symbol”, **Social Research**, Vol.52, No:2, Summer:pp.112.

FREY, F. (1965) **The Turkish Political Elite**, Cambridge: MIT Press.

GEERTZ, C. (1973) **The Interpretation of Cultures**, New York: Harper& Row Publication Co.

HANF, T. (1994) “The Sacred Marker: Religion, Communalism and Nationalism”, **Social Compass**, 41(1),pp.147.

INGLEHART, R. (1988) “The Renaissance of Political Culture”, **American Political Science Review**, Vol.82, No.4, December:149.

İşçi Partisi (2000) **Tüzük ve Program**, Ankara: Sistem Ofset.

KIRKPINAR, L. (1998) “Siyasal Değişimde Kadın Boyutu”, **75.Yılda Kadın ve Erkekler**, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (1998) **Türkiye’de Kadının Durumu**, Ankara: Takav Yayıncılık.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (1998) **TBMM Kadının Statüsünü Araştırma Komisyonu Raporu**, Ankara: Takav Yayıncılık.

KALAYCIOĞLU, E ve SARIBAY, A.Y. (1983) “Türkiye’de Siyaset, Süreklilik ve Değişim”, İstanbul: Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,s.

KORAY, M. (1992) “Kadın, Siyaset, Kota”, (der. N. Arat) **Türkiye’de Kadın Olgusu**, İstanbul: Say Dağıtım Ltd.Şti.

KATZENSTEİN, M.F and LAİTİN, D. (1985) **Politics, Feminsm and The Ethics of Caring**, (der. Meyers and Kittay), New York: International Publishers Co.

KANDİYOTİ, D. (1988) **Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözülmesine Yönelik Notlar**, (der. Ş.Tekeli), İstanbul: İletişim Yayınları.

KALAYCIOĞLU, E. (2000) **Devlet Reformu, Siyasal Rejim Tartışmaları**, İstanbul: TESEV Yayınları. Liberal Demokrat Parti Yayınları (1994).

KÖKER, E. (1998) “Politikayı Biçimlendirme Sorunu”, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek** Ankara: -TODAİE: İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayın no:16,s.521-530.

LASWELL, H. (1972) **Who Gets What, When, How**, California:Sage Publication.

MİNİBAŞ, T. (1998) “Siyasal Partiler Yelpazesinde Kadının Konumu”; **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, Ankara-TODAİE: İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayın no:16,s.173-189.

MARX, K. (1978) **Selected Works**, (çev. A.Bilgi) Kapitalist, Ekonomi Politğin Eleştirisi, Cilt III., İstanbul: Sol Yayınları.

McGlen, N. & D’CONNOR, K. (1983) **Women’s Rights: The struggle for Equality in The Nineteenth and Twentieth Centuries**, Praeger Special Studies.

NORRIS, P. (1993) **Conclusion: Comparing Legislative Recruitment, Gender and Partly Politics**, (der.) J.Lovenduski ve P. Norris, : California: Sage Publication Co.

ONAY, ÖZKAYA, M. (2003) **Mesleklerinde Tanınmış 100 Türk Kadınının Kişilik ve Liderlik Özellikleri**, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Vakfı.

ONAY, ÖZKAYA, M. (2001) “The Effect Of Domestic Migration On Women”, Ghana-Global Awareness Society International Conference.

ONAY, ÖZKAYA, M. (2002)” Being a Women Prisoner in Turkey”, Uganda-Gendered Worlds: Gains and Challenges Conference.

ONAY, ÖZKAYA, M. (2002) “Fırsat Eşitliği Yerine Fırsat Önceliği ve Toplumsal Adalet Açısından Yeniden Eşitlik”, (Makale haline getirilmiş, gönderilmeyen hazır makale).

PLATO (1928) **The Republic**, New York: Charles Scribner’s Sons.

SAY, G. (1998) **Siyasal Değişimde Kadın Boyutu**, İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.

SANCAR, ÜŞÜR, S. (1997) **Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları**, Ankara: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.

SANCAR, ÜŞÜR, S. (1998) “Siyasal Alanda Cinsiyetçilik ve Kadınların Söylemsel Kuşatılmışlığı”, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek** , Ankara:TODAİE-İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayın No:16,s.531-541.

SABBAH, F. A. (1986) “Çağdaş İslam’da Kadının Yeri”, (çev. A.Sönmezay) **İslam’ın Bilinçaltındaki Kadın**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Socialist International Women (1995) **The Quota for Women-Promoting Gender Equality**, London: Stanhope Press.

SİNEAU, M. (1989) **Ways and Means of Improving The Position of Women in Political Life**, European Committe for Equality Between Women and Men, Strasbourg.

SMİTH, A. (1948) **Milletlerin Zenginliği**, 2. Cilt. (çev.H.Derin) Ankara: Alan Yayıncılık.

SARIBAY, A.Y ve ÖĞÜN,S.S (1998) **Bir Politikbilim Perspektifi**, Bursa: Erkam Matbaacılık.

Saadet Partisi Seçim Beyannamesi (2002) “**Acil Onarım ve Atılım Programı**”

TEKELİ, Ş. (1982) **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, İstanbul: Birikim Yayınları.

TEKELİ, Ş. (1989) “Kadınlar Neden Politikada Yoklar”, İstanbul: Kaktüs dergisi, No.5, s.45.